

USHT 22.05.2025

Morten Jansson

Agenda

- Vold mot risikoutsatte grupper
- VINR - Vold mot eldre
- TryggEst
- Lovverk
- Pårørende og omsorgsbyrde

- Mål for dagen:
- Faglig påfyll
- Inspirasjon/motivasjon/handlingskompetanse

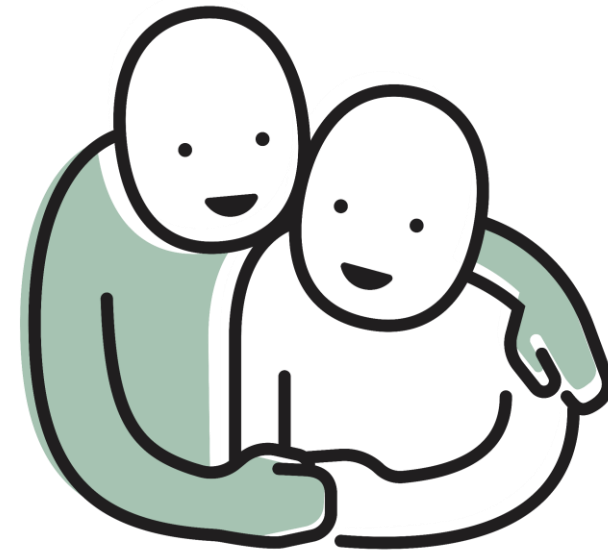
Helse- og omsorgstjenesteloven § 3-3 a

- **Kommunens ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep**
- Kommunen skal ha særlig oppmerksomhet rettet mot at pasienter og brukere kan være utsatt for, eller kan stå i fare for å bli utsatt for, vold eller seksuelle overgrep. Kommunen skal legge til rette for at helse- og omsorgstjenesten blir i stand til å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep

Hva er TryggEst?

- Vern for risikoutsatte voksne
- Bufdir
- SOVA
- Organisering
- Historie/utvikling i Norge
- Kompetanseheving og samarbeid

Frihet til kommunal variasjon

Men med en felles kjerne:

- 1. Tydelig forankring

- 2. En koordinator

- 3. Et tverretatlig team

- 4. Ett dedikert telefonnummer

Evaluering av TryggEst

NTNU Samfunnsforskning og FAFO har gjennomført følgeforskningen. Rapporten er publisert på Samforsk.no

Rapporten viser blant annet at:

- TryggEst har blitt en hovedkanal for varsling og håndtering av volds- og overgrepssaker mot risikoutsatte voksne
- Pilotkommunene i snitt har hatt en seks- til åttedobling av saker sammenlignet med før TryggEst ble innført
- Oppfølgingen av saker er betydelig mer systematisk og kvalitetsmessig bedre
- Modellen gir økt sosial tillit, og økt trygghet og livskvalitet hos de voldsutsatte voksne

Risikoutsatthet/sårbar livssituasjon

- Å være risikoutsatt vil si å leve i en situasjon som gir økt risiko for å oppleve ulike former for vold
- Noen er i liten eller ingen grad i stand til å beskytte seg selv og ivareta seg selv hvis de utsettes for vold
- Noen er risikoutsatt i perioder av livet, andre hele livet

Eldre kan være risikoutsatt på bakgrunn av flere forhold

- **Individuelle faktorer:**

- Avhengighet
- Svekkede kognitive evner/fysiske evner
- Atferd
- Relasjonelle utfordringer
- Voldsutsatthet tidligere i livet

- **Strukturelle faktorer:**

- Risikofaktorer hos hjelpere
- På arbeidsplassen
- I samfunnet

Hva er vold?

- Vold er enhver handling rettet mot en annen person - som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, -får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil
- Isdal

Fysisk vold

- Ulike former for vold kan både gripe over i hverandre og opptre samtidig i et voldelig forhold
- Innebærer fysisk kontakt
- Husk utøver

Psykisk vold

- Når noen bruker stemme, kroppsspråk og ord på en måte som nedvurderer, krenker, skader, truer og kontrollerer andre
- Å være likegyldig til andre kan også være psykisk vold
- Omfattende kontroll av partner er også psykisk vold

Seksuell vold

- Seksuell vold omfatter alle former for seksuelle krenkelser
- Handlinger eller forsøk på handlinger som innebærer fysisk kontakt
- Handlinger eller forsøk på handlinger uten fysisk kontakt

Latent vold

- Hverdagen for den som utsettes for vold, kan ofte preges av forsøk på å finne gode strategier for å unngå at volden gjentar seg

Materiell vold

- Når noen knuser, ødelegger og kaster gjenstander, slår i vegger, dører og lignende handlinger

Økonomisk vold

- Økonomisk vold er når noen tiltvinger seg kontroll over andre ved at den andre nektes å ha kontroll over egen eller felles økonomi eller for eksempel nektes å ha inntektsgivende arbeid

Økonomisk vold/Økonomiske overgrep

Tegn på økonomisk vold

- Som helse- og omsorgspersonell bør du være oppmerksom på tegn som kan indikere at en person er utsatt for økonomiske overgrep
 - Personen har ikke råderett over egen bankkonto og/eller andre personer disponerer bankkortet
 - Eiendeler eller penger blir borte, eller det forekommer mistenkelig aktivitet på bankkontoen
 - Den utsatte endrer eller oppretter testamente, eller skriver over eiendom, slik at nye «venner» eller slektninger blir begunstiget
 - Personen har dårlig råd uten forklarlig grunn: mangler mat, varme eller andre nødvendig ting i hverdagen, oppsøker ikke tannlege, andre tjenester eller aktiviteter som koster penger
-
- NKVTS

Svindeltyper

- Voice phishing (Olga-svindel/telefonsvindel)
- Relasjonssvindel (kjærlighetssvindel/bistandsvindel)
- Investeringssvindel

Digital vold

- Digital vold er mer en *arena* for å utøve vold framfor en egen form for vold, og omfatter mange av de ovennevnte formene for vold og overgrep
- Samlebegrep

Noen historier

- Stor variasjon i kvalitet på rutiner og kompetanse
- «Vi har ikke vold hos oss»
- Sak fra KAD – Hjemmesykepleien
- Sak fra TryggEst kommune november
- Enke - Bor i egen bolig - På korttidsopphold etter lårhalsbrudd – Sønn økonomi
- Sak fra sykehjem - Seksuelle overgrep? Dilemma
- Dement – Langtidsopphold - Utagerer fysisk (dytting + lugging)
- Låses ute på veranda
- Sak fra politiet – ektepar
- Ny sak

Asker: Erfaringer etter 50 saker.

Flere tjenester
inne

Prosesorientert

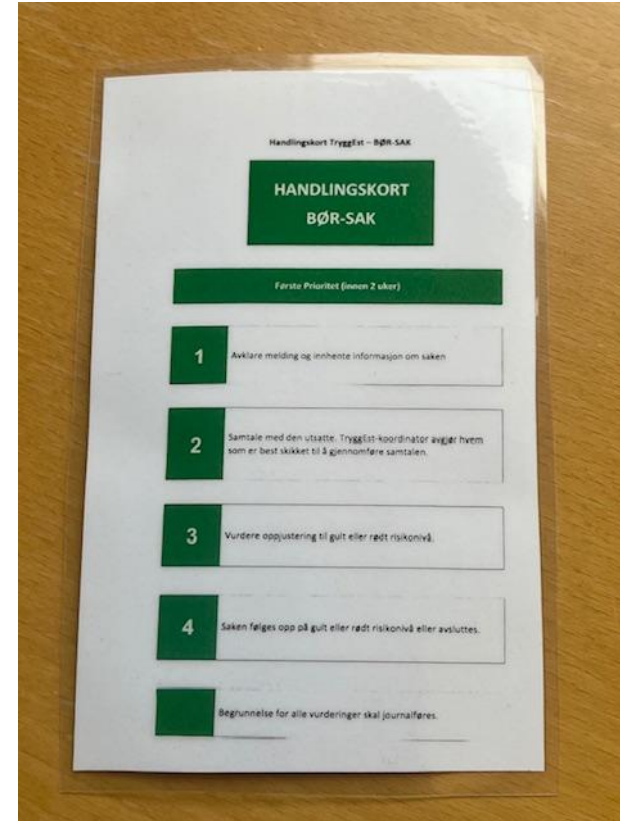
Ulik kompetanse
og
ansvarsområde

Kompetanse på
voldsfeltet

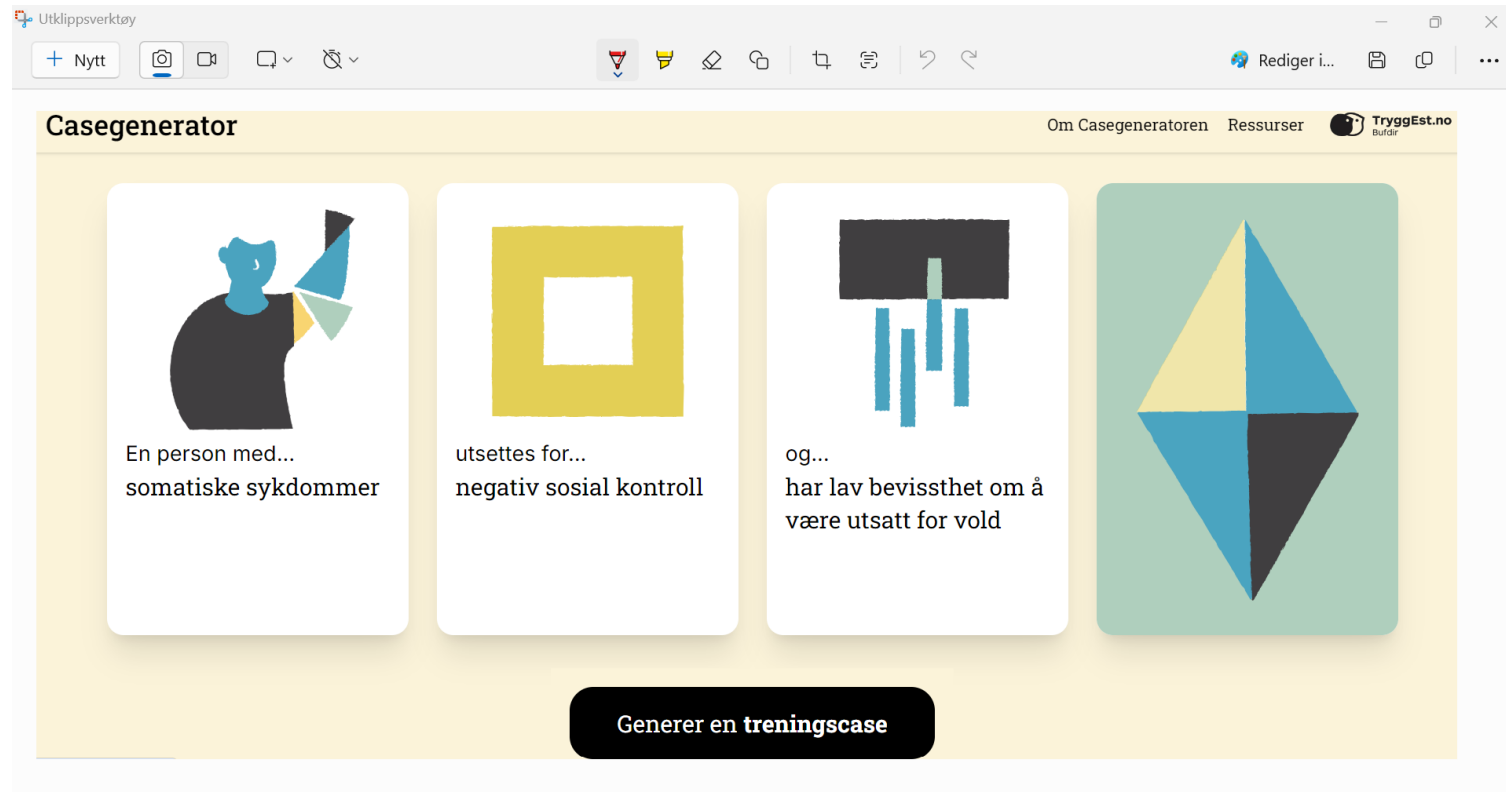
God forankring

Bufdir og RVTS

RITE

Casegenerator.no

Casegenerator.no

Et praktisk verktøy for håndtering av vold.

Casegeneratoren bruker kunstig intelligens for å lage fiktive, men realistiske scenarioer. Verktøyet hjelper deg og ditt team til å reflektere og utforske handlingsrommet i møte med voldssaker. Målet er å gjøre det enklere å samarbeide og finne rett tiltak til rett tid.

En person med...
høy alder

utsettes for...
økonomisk
vold/utnyttelse

og...
opplever frykt for
represalier eller hevn

- ☐ LHBT+
- ☐ Samisk
- ☐ Etnisk minoritet
- ☐ NAV
- ☐ Frivillig organisasjon
- ☒ Sykehjem
- ☐ Politi

Generer en **treningscase**

Webinar 06.11.2024

Pårørende og omsorgsbyrde

- «Strekkes strikken for langt?»

Utsattes rettigheter og kommunens plikter

Hos dere?

- Stilles det spørsmål om vold i kartleggingen gjort av hjemmetjeneste, demenskoordinator eller fastlege?
- Hva gjøres med svarene?
- Vil den eldre fortelle om vold på første møte?
- Hvordan legge til rette for at den eldre kjenner seg trygg til å benevne vold?

Hjemmeboende eldre, relasjon til utøver

- Utøvere av vold er i mange tilfeller voksne barn og barnebarn, partnervold i eldre år er også et problem
- Partnervold kan oppstå eller forsterkes med kognitiv svikt
- Lettere å fortelle om partnervold enn vold fra egne barn?
- Beskriver ofte barnet (voldsutøver) som offer og en som trenger hjelp

- Hinder for å melde fra?
- Hvor skal initiativet komme fra?

Hva kan vi møte av holdninger til vold hos eldre?

- Skyld og skam
- At det er et familieanliggende
- Tabu - 70 prosent av norske pensjonister mente at naboer ikke bør melde om overgrep mot eldre fra et familiemedlem (Hjelmedal og Juklestad 2006).
- Tenker ikke på seg selv som et offer, kanskje heller på voldsutøver som et offer
- At vold bare er fysisk vold/mishandling eller trusler om dette
- Søker hjelp i liten grad

Hvordan avdekke?

- Kompetanse
- Bevisstgjøring og fokus
- Arbeidsplassen
- Emosjonelle tegn og sosiale tegn på vold
- Endret atferd
- Fasilitering av trygg samtale
- Åpne spørsmål
- Toleransevindu
- Diagnoseoverskygging

Har dere eksempler?

- Har noen eksempler på saker som dere har løst på en god måte?
- Har noen eksempler på en sak som dere ikke fikk løst som ønsket?

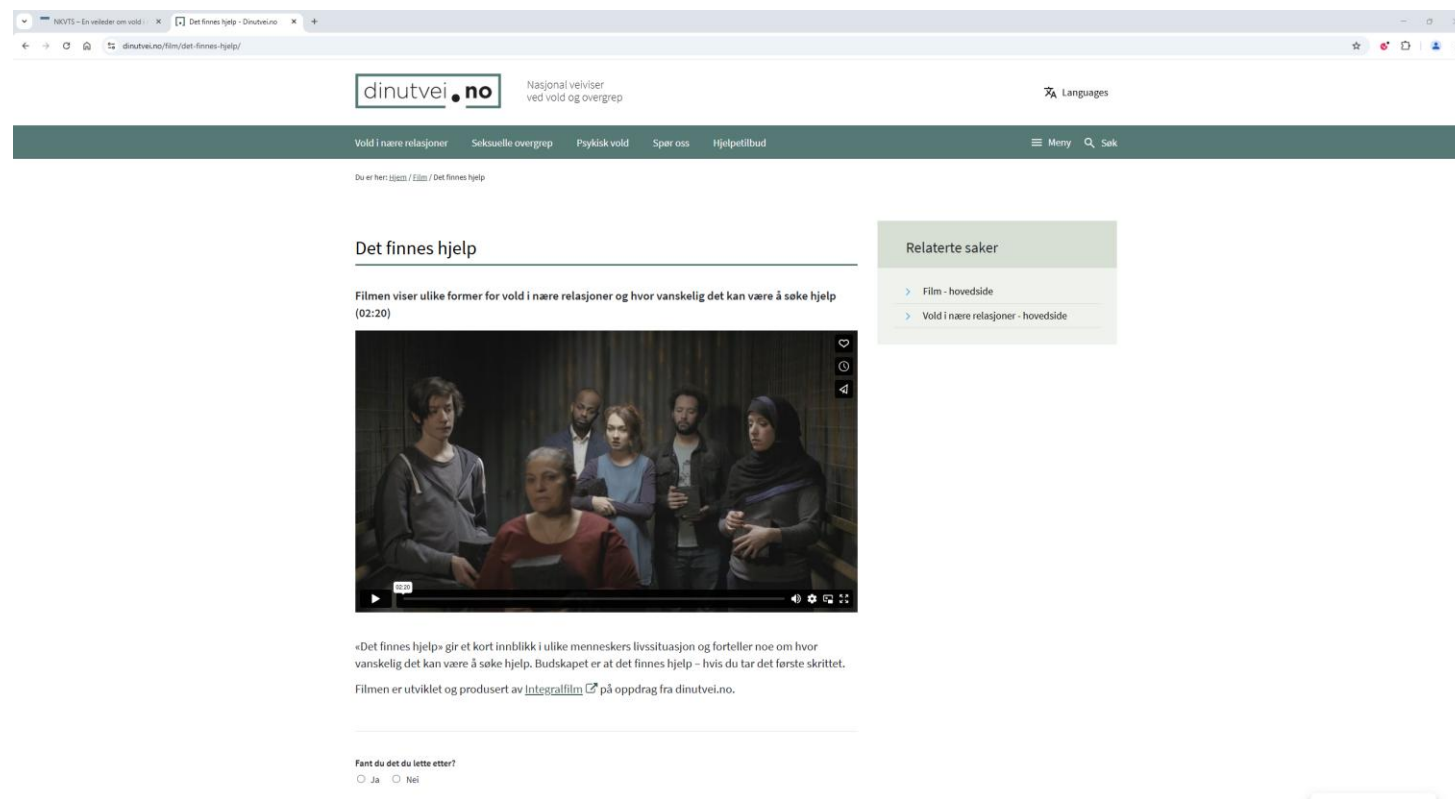
TryggEst Modul 7

- Vold og overgrep mot personer med høy alder
- Eldre er en svært mangfoldig og stor gruppe i samfunnet, og antall eldre over 67 år utgjør over 16% av den norske befolkningen ([FHI, 2021](#))
- Vold og overgrep mot eldre er et folkehelseproblem
- Sammenlignet med andre risikoutsatte grupper finnes det en del forskning på vold mot eldre. Etter pilotering av TryggEst viser følgeforskning at vold mot eldre er et større problem enn man trodde og håpet. Saker som involverer eldre utgjør den største gruppen av saker i TryggEst

TryggEst Modul 7

- Eldre personer med utviklingshemming
- Eldre personer med rusbrukslidelser
- Reviktimisering

The screenshot shows the Dinutvei.no website, which is a national helpline for violence and abuse. The page is titled "Det finnes hjelp" (There is help). The header includes the Dinutvei.no logo and the text "Nasjonal veiviser ved vold og overgrep". The navigation bar lists various topics: "Vold i nære relasjoner", "Seksuelle overgrep", "Psykisk vold", "Spør oss", and "Hjelpetilbud". The main content area features a video player showing a group of people. Below the video, there is a description of the video's content and a feedback form.

Det finnes hjelp

Den nasjonale veiviseren ved vold og overgrep viser ulike former for vold i nære relasjoner og hvor vanskelig det kan være å søke hjelp (02:20)

«Det finnes hjelp» gir et kort innblikk i ulike menneskers livssituasjon og forteller noe om hvor vanskelig det kan være å søke hjelp. Budskapet er at det finnes hjelp – hvis du tar det første skrittet. Filmen er utviklet og produsert av [Integralfilm](#) på oppdrag fra dinutvei.no.

Fant du det du lette etter?

☐ Ja ☐ Nei

Relaterte saker

- > Film - hovedside
- > Vold i nære relasjoner - hovedside

AVVERGINGSPLIKTEN

NO

EN

SE

Avvergingsplikt?

Fagperson

Ulike plikter

Hvordan avverge?

Privatperson

Innsikt

Trygt samfunn – et ansvar for alle

Samfunnet vårt er avhengig av at vi bryr oss og tar vare på hverandre.

Derfor har alle i Norge avvergingsplikt. Vi har alle plikt til å avverge alvorlige lovbrudd som drap, voldtekt, vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep mot barn. Om det ikke er trygt for deg å gripe inn har du likevel plikt til å varsle politiet.

Husk at avvergingsplikten alltid går foran taushetsplikten!

Hør podkast om avvergingsplikten [her](#)

Når har jeg avvergingsplikt?

Hvordan avverge?

Jobber du med mennesker?

AVVERGINGSPLIKTEN

Avvergingsplikt?

Fagperson

Ulike plikter

Hvordan avverge?

Privatperson

Innsikt

Når har jeg avvergingsplikt?

Ved enkelte former for vold og overgrep har vi en lovpålagt plikt til å søke å avverge. Plikten er beskrevet i straffelovens § 196 og utføses idet du får kunnskap om at handlingen vil skje, eller tror at det er mest sannsynlig at handlingen vil skje. På denne siden finner du oversikt over hvilke vold- og seksuallovbrudd du kan ha plikt til å søke å avverge. Du får også hjelp til å vurdere hvorvidt du kan ha avvergingsplikt etter straffeloven.

Avvergingsplikten gjelder for alle, både for deg som jobber med mennesker og har taushetsplikt og for deg som privatperson.

Du kan avverge ved å varsle politi, barnevern eller på annen måte søke å forhindre at handlingen skjer. Når du skal avverge vold eller overgrep, er det viktig å samarbeide med den det gjelder – om det er et barn, en ungdom eller en voksen. Dialog og samarbeid må tilpasses alder og modenhet, og vil avhenge av hvor akutt situasjonen er. Det kan likevel være nyttig å ha som utgangspunkt at barn og voksne har det samme behovet for informasjon, trygghet og kontroll over egen situasjon.

[Her kan du lese mer om ulike handlingsalternativer hvis du må avverge.](#)

Lurer du på om du har avvergingsplikt? Her er fem spørsmål som kan være til hjelp.

- 1. Er det en alvorlig, straffbar handling?**
Avvergingsplikten gjelder blant annet i situasjoner der det er fare for voldtekt, drap, mishandling i nære relasjoner, eller seksuelle overgrep mot barn. Dette er handlinger som er dekket av straffelovens paragraf 196.
- 2. Vet eller mistenker du at handlingen kommer til å skje?**
Noen ganger vet du sikkert, andre ganger har du en vond mistanke. Det holder at du mener det er sannsynlig at handlingen vil skje. Da har du avvergingsplikt. Det har du også om du tror det er fare for at handlingen skal gjenta seg.
- 3. Er det mulig å avverge handlingen?**
Dersom du kan, forsøk å forhindre at handlingen skjer. Om handlingen allerede har skjedd har du plikt til å forhindre skader og andre konsekvenser av den.
- 4. Kan jeg avverge uten å utsette meg selv eller andre uskyldige for fare?**
Du har ikke avvergingsplikt dersom det innebærer å sette liv og helse i fare.
- 5. Kan jeg avverge uten selv å bli tiltalt eller siktet?**
Ingen har plikt til å utsette seg selv eller noen uskyldige for tiltale eller siktelse. Du må da forsøke å avverge på andre måter enn å varsle politiet. **MERK** at dette ikke gjelder dersom offeret er mindreårig og den som unnlater å avverge har omsorgsansvar for barnet. Da må du avverge selv om du kan utsette deg selv eller andre for tiltale eller siktelse.

Hvis svaret på disse spørsmålene er «Ja», har du plikt til å varsle politiet eller på annen måte søke å avverge at handlingen skjer. Husk at avvergingsplikten alltid går foran taushetsplikten, dersom du har det.

I akutte situasjoner og ved fare for liv, ring politiet på 112.
Du kan kontakte ditt lokale politi på 02800.
Er barn involvert, kontakt også barnevernet.

Vold- og seksuallovbrudd du har plikt til å søke å avverge:

- tvangsekteskap, str. § 253
- grov frihetsberøvelse, str. § 255
- forbund om grov frihetsberøvelse, str. § 256
- grov menneskehandel, str. § 258
- grov kroppsskade, str. § 274
- ekteskap med noen under 16 år, str. § 262 annet ledd
- drap, str. § 275
- forbund om drap eller å volde betydelig skade på kropp og helse, str. § 279
- mishandling i nære relasjoner, str. § 282
- grov mishandling i nære relasjoner, str. § 283
- kjønnslemlestelse, str. § 284
- hensettelse i hjelpeøis tilstand, str. § 288
- voldtekt, str. § 291
- misbruk av overmaktsforhold og lignende, str. § 295
- voldtekt av barn under 14 år, str. § 299
- grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år, str. § 303
- incest, når den fornærmede er under 16 år, str. § 312
- seksuell omgang mellom andre nærstående når den fornærmede er under 16 år, str. § 314

For andre lovbrudd du har plikt til å avverge, se str. § 196

RVTS ØST

Opptrappingsplanen

- Samarbeidet mellom sektorene svikter. Siloer
- Helhetlig og samordnet innsats mot vold og overgrep
- Regjeringen skal legge til rette for...
- Tiltak

Prop. 36 S

(2023–2024)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028)

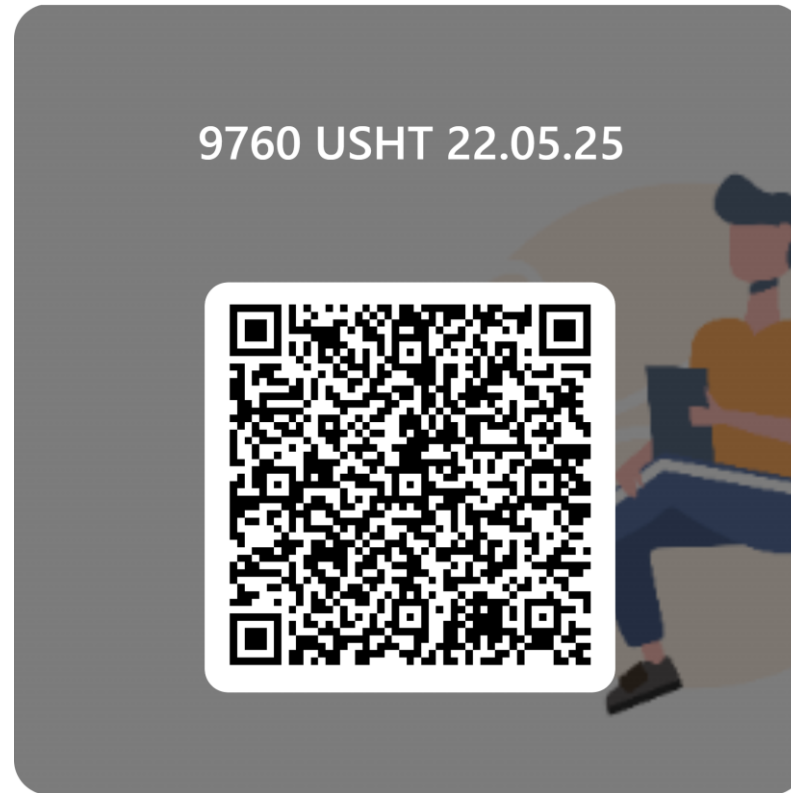
Trygghet for alle

TryggEst i dag

- Nasjonalt + Regionalt
- Tilskuddsordning
- Samarbeidspartnere
- Små v større kommuner
- Eldre
- RVTS sin rolle
- Veien videre?
- Hvem kan starte opp med TryggEst, ta initiativ?

Evaluering

Tusen takk for oppmerksomheten

Morten.jansson@rvtsost.no // Tlf: 924 86 542